СЕКЦІЯ 4. Економіко-екологічні аспекти розвитку раціонального природокористування в контексті інтеграційних перспектив

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТЕХНОГЕННО ЗАБРУДНЕНИХ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

О.А. Біньковська, аспірант
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса

Як декларує Закон України «Про охорону земель» [1], земельні ресурси - сукупний природний ресурс поверхні суші як просторового базису розселення і господарської діяльності,основний засіб виробництва в сільському та лісовому господарстві.

Слід констатувати, що за офіційними даними стан земельних ресурсів України близький до критичного. За період проведення земельної реформи значна кількість проблем у сфері земельних відносин не лише не розв'язана, а й загострилася.

Серед земель України найбільшу територію займають землі сільськогосподарського призначення (71 відсоток), 78 відсотків з яких є ріллею.

На всій території поширені процеси деградації земель, серед яких найбільш масштабними є ерозія (близько 57,5 відсотка території), забруднення (близько 20 відсотків території), підтоплення (близько 12 відсотків території - табл. 9). Зменшується вміст поживних речовин у ґрунтах, а щорічні втрати гумусу становлять 0,65 тонни на 1 гектар [2].

На сьогодні визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням земель хімічними речовинами та засмічення їх промисловими, побутовими та іншими відходами, поширюється на всі землі України незалежно від форм їх власності.

Згідно з Методикою «Визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства» [3] землі вважаються забрудненими, якщо в їх складі виявлені негативні кількісні або якісні зміни, що сталися в результаті господарської діяльності чи впливу інших чинників. При цьому зміни можуть бути зумовлені не тільки появою в зоні аерації нових шкідливих речовин, яких раніше не було, а і збільшенням вмісту речовин, що перевищує їх гранично допустиму концентрацію.

До комплексу факторів негативного впливу техногенно забруднених земель на розвиток соціальної підсистеми належать :

- негативний вплив на умови життєдіяльності 25-30 % населення України;
- зростання захворюваності населення внаслідок стійкого забруднення поверхневих і підземних джерел питного та господарського водопостачання (за оцінками Міністерства охорони здоров'я близько 80 % інфекційних захворювань населення пов'язано з неякісною питною водою);
- виникнення соціального дискомфорту та напруги у зв'язку з підвищенням ризику небезпечних екологічних ситуацій, пов'язаних зі збільшенням випадків руйнування житла, умов життєдіяльності, транспортних мереж (м. Херсон, Дніпропетровськ, Одеса та ін.);

➢ стійке поглиблення екологічної кризи та зменшення екологічного потенціалу техногенно забруднених земель внаслідок незворотних змін природних екосистем (ландшафтів, ґрунтів, поверхневих і підземних водних об'єктів тощо).

Особливу увагу привертають до себе сучасні економічні збитки, які пов'язані з втратою земель зонах негативного впливу активної водогосподарської діяльності.

Так, якщо взяти до уваги, що середньо-мінімальні економічні збитки від підтоплення сільгоспугідь складають 500 грн./га на рік та 10-25 тис. грн./га на рік у містах, то загальні соціально-економічні втрати вже зараз можуть перевищувати 1,5-2,0 млрд. грн. на рік [2]

Вирішення еколого-економічних проблем техногеннозабруднених земель, в першу чергу повинно забезпечити раціональне землекористування. З теоретичної точки зору раціональне землекористування – це максимальне залучення до господарського обігу всіх земель та їх ефективне використання за основним цільовим призначенням, створення найсприятливіших умов для високої продуктивності сільськогосподарських угідь і одержання на одиницю площі максимальної кількості продукції за найменших витрат праці та коштів..Раціональне використання земель повинно синтезувати три аспекти:

✓ охорона земель від виснаження, відновлення їх оптимального стану – соціально-економічний аспект;

✓ охорона земель від забруднення та його попередження – екологічний аспект;

✓ цільове використання земель, громадський контроль за використанням земель – організаційний аспект.

Соціально-економічний, екологічний та організаційний аспекти формують інтегрований механізм, що створює мотивацію до охорони та відтворення земельних ресурсів. Наростання еколого-економічних проблем у сфері використання земельних ресурсів вимагає формування ефективної земельної політики, а також визначення системи аналітичних показників які б давали змогу, використовуючи наявні інформаційні джерела, оцінити вплив техногенного забруднення на навколишнє середовище та кількісно визначити ступінь екологічних загрз внаслідок цього.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про охорону земель: Закон України від 19 червня 2003 року N 962-IV/Відомості Верховної Ради України.-2003. - № 39

2. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2011 році. – К. : Міністерство екології та природних ресурсів України, LAT & K. – 2012. – 258 с.

3. Про затвердження Методики визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства: Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 27.10.1997 №171 / Офіційний вісник України.-1998.-№ 18.- стор. 109